

SZERETET

**MAGYAR REF. KERESZTYÉN
CSALÁDOK KÉPES UJSÁGJA.**

Kiadja: **TÖRÖK IMRE**

kisujszállási ref. esperes-lelkész, felelős szerkesztő.

A kisujszállási ref. gyülekezet nyugati parókialis körében minden családhoz küldöm, a keleti körben is azokhoz, akik óhajtják.

Ujságomat szíves adományokból tartom fenn. Vidékiek legálább 2 koronát küldjenek egy évi díjúl.
Megjelenik havonként egyszer.

Felülfizetéseket — az ujság terjesztése érdekében — köszönettel veszek. Az adományokat nyugtázom.

Kisujszállás r. t. város cimere.

Sarkadi Nagy Imre

tisztasasi ny. lelkipásztor emlékezete.

Meghalt Kisujszálláson 1918. május 31-én, pünköst ünnepe utáni nap hajnalán. Eltemettetett a kisujszállási temetőben.

A Tiszapartján végigesapott a zápor, villáma gyult a fellegeknek, dörgött az ég. Pünköst ünnepére aztán felleg eloszlott, mennyboltozat arca kisimult, nem volt többé nyilaló villám, égnek zengése; lön nagy, szent esendesség, mikor a Szentlélek leszállt.

S míg a Tiszaparton zápor verte a tornyok tetejét, templomok fedelét a kis falvakban, amelyek úgy helyeztetek ott a nagy folyó partjain, mint anya körül gyermekei, — és fürdött a zápor drága vizében gabonaszál, szőlőág s a gátoldal mezei lilioma: itt mi köztünk — egy betegszobában nagy vivódás folyt le, pünköst előtt az is. Egy nagybeteg ember homlokán halálverejték ömlött végig és könny szakadt körötte vigyázó, imádkozó szeretteinek szeméből. A beteg teste fel-felvetődött s a fájdalom, mint villám átnyilalta, szenvedések kinjától kigyuladt a különben sápadt arc, azután a fájdalomtól, meg az arc égő lázától, feltört a jajszó, nem a panasz, valami nagy hörgés, beteg szivből, beteg ajakáról.

Nagyon szenvedett az Urnak szolgálja. Szemvedése közben a lelke ott járt, hol a Tiszaparton templomtornyok állanak, kivált egy ott Csongrád határához közel, hol esőben fürdött virág, gabonaszál, tiszai sziget őstermő talaján; — ah! vannak ott sirok is a temetőn: egy papné sirja s egy papgyermek sirja is, villám gyult, felhő morajlott akkor is, mikor az a gyermek porba hullt, atyjának palástja a templomban lebegett még s ő reá takarni kellett hirtelen szemfedőt... villám kigyult, villám lesújtott, egy életet, sok sziveket...

E pünköst ünnepe aztán, mely a mával elmúlt, — elvitte a jajszót, megszünt a fájdalom, Szentlélek-Isten meggyógyította az ő szolgálját. A fájdalomnak fellege eloszlott a vivódó homlokáról, a kínok villáma nem gyuladt ki többé — az örökélet fénye ragyogott ki azon az arcon.

Elpihent az Ur igéjének szolgálja, a pásztor. Ide jött meghalni egyetlen édes leánya s ennek szerettei szívéhez.

Sors intézőjének, a bölcs nagy Istennek rendelése ez, mint minden is égen és földön. Csodálatos szent rendelés. Püünköst ünnepében nyitotta meg ajkát tanításra egykor — 37 év előtt s ugyanazon ünnep leteltével záródott le ajka. Szentlélek szállt egykor reá, erősítette, lelkesítette, megvilágosította és Szentlélek szállt mostan is, ki meggyógyította.

Hajh e két határkő között mennyit szenvedhetett. Nemcsak utolsó szenvedésére gondolok, hanem mindazokra a próbáltatásokra, amelyek rászakadtak közelebből lekipásztorni pályautjának folyamán. Most hitvesének korai koporsója, majd élte szép reményének, fiának összeomlása, ismét egyéni boldogságának szétfoslása . . . és sok félreértés azokban a nehéz időkben, mikor a szivekben az elégedetlenség vert tanyát; mikor egy-egy lekipásztornak is, mint Mózesnek egykor az ő népe, odakiáltották, akárcsak egykor Kóréh, Dátám és Abirám a „Ráb láhem“-et, mely ezt jelenti: Sok neked!... A vihar — ez is elmúlt hamar, csak átesapott a sziveken, aztán elmúlt. De a lekipásztornak szive nem eresztette ki többé az izgalmakat s ezek elernyesztették azt a szívet. Óh pedig milyen erős volt, milyen acél, alakja leventéé, alakja s lelke is, mint a kőfal.

Ezután is a kitüzött cél felé tört bátran, nem nézve se balra, se jobbra. Elérte: megerősíté egyházát, népe hálája, megértése feléje fordult, ráismertek s szomorúsággal bocsátották el, mikor ezt mondotta: Jobb immár, hogy én elmenjek . . . Kérem az Atyát tiérettetek, hogy adjon tinéktek más vigasztalót.

Közben jóltevőjévé lett a széles nagy vidéknek; egyháza szűkebb köréből is felmagaslott, tanácsos bírák székébe ültette őt nagy egyházvidék, másfélszázezer lélek méltó bizodalma.

S im nézzétek itt a koporsója, amott a megásott sir és itt sirnak legközvetlenebb szerettei, itt állnak busan lekipásztortársai, itt kedves gyülekezetének ide zarándokolt követői . . .

Nem így gondoltuk mi, de hát az Urnak utai nem a mi utaink s az ő akarata nem a mi akaratumk — nem így gondoltuk, hanem úgy, hogy szép hajlékából, amelyet itt szerzett az Ur házában közelében, szeretteinek is szívéhez közel, indul boldog megelegedésben most egyik, majd másik hajlékba, most Isten házába, majd szerettei hajléka felé, — hasznát látta volna példájának az Ur itteni gyülekezete s boldogsága lett

volna ez szerettinek — oda várta volna festvéreiket, barátait — most már csak ide jöviünk ki a sirhalmához s az Ur házában tornya feléd küldi a harangszavát; a gyülekezet népe pedig ha itt sirod előtt elmegy, csendes-bus beszéddel szól imígy: Az Isten emberének sirja az!

Koszorut tettünk, kegyelet jeléül, koporsódra, Urnak szolgálja! Koszorunkba kinyílt lapjaival bibliát kötöttünk, átvontuk fátyollal. A fátylon át, vajjon a tenger-idő távolának fátyla-e az, mely elválaszt az Ur Jézus szenvedéseitől, vagy könnyfátyolos szemünk fátyla csak, azt olvassuk a Szentkönyv lapjain, hogy a Megváltó is szenvedett. Avagy tehát nekünk is nem kell-e elvenni a szenvedéseinket? Te már elvetted, fájdalmak poharát kiüritetted — erősen hordoztad, Óreá, Megváltónkra függesztve lelked tekintetét, fájdalmak keresztjét úgy emelted; nem panasszóval: megnyugvással; nem kétségbeeséssel: reménységgel, mint Ő. Ezért hisszük, hogy, a hol Ő vagy, ott vagy te is . . .

Lásd meg onnan felülről szeretteid boldogulását, boldogságát . . . s felvirulását a drága Si-onnak.

Aludjál itt a boldog feltámadás reménye alatt és légy boldog . . . amott, örökkön-örökké. Ámen.

(A sirnál elmondta T. I.)

Első esperesi utam.

Nem arról írok persze, hogy milyen drága örömet okozott szívemnek a mindenütt tapasztalt szeretetteljes fogadtatás, — áldottak legyenek, kik ezt az örömet is szerették nekem! — hanem arról írok, hogy az általam hivatalos minőségemben meglátogatott ekklézsiákban — az egyházas, a keresztyén életszemponjtából mi örvendetést, tanulságosat, dicséretet, felemelöt és megszentelöt láttam, hallottam, tapasztaltam. Hét mértföld lépő csizmát rántok s gyorsan vágok át a dolgokon, úgy is le kell még nekem irnom hosszan-bőven, amiket tapasztaltam; — vagy mondjuk így: gondolatban repülő-gépen szállva repülök át egyházlátogatási emlékeim fölött . . . mert különben hosszú lenne a cikk. Sorra veszem a meglátogatott ekklézsiákat. Kerüljenek szép rendben-sorban elő.

Bucsatelep volt első látogatási stációm. Virágvasárnap volt. Szóltam a templomban nagy számmal egybegyült hivekhez. A templom még

most csak az iskolaterem, de van már telek s valamennyi pénz is templomépítéshez, sőt egy ottankörül lakó báró ur téglát is ajánlott. Meglesz a templom mielőbb. A buzgó lelkész ott a mi fiunk, kisujszállási eredetű, kedves ifju nejevel együtt, Bucsay László tiszteletes. A főgondnok, az ottani főjegyző ur, époly buzgó, mint a lelkipásztor. Ketten ök, meg a község főbirája, olyan dolgot vittek végbe, amelyet utamon egyetlen egyházban sem találtam: nincs egyházi adóhátralék.

Dévaványán a presbyteriumhoz is szólottam s a tantestülethez is külön, tartván értekezletet annak tárgyalása végett, miképen lehetne a lelki élet föllendítését már az elemi iskolában kezdeményezni? — E nagy egyházközségben egyéb örvendetes dolog között különösen az indítja meg az embert, hogy remek iskolai épületei vannak, modern felszereléssel, vannak az egyháznak jó jövedelmet hozó bérházai is, amelyeket iskolát, bérházat — s ez a nevezetes! — az egyház a községnek jelentős anyagi segítségével épített meg. Hogy a híres szép templomota hivek buzgón látogatják, nagy lelki örömmel állapítom meg: s hogy a közjótékonyság — a nőegyletrévén, különösen az anya- és csecsemővédelem a legelsőrendű. Urinök ott minden szülő anyát nemcsak egyszer, többször is meglátogatnak, a szükséges kellékekkel, táplálékokkal a szegényebbetek ellátják, van kis kelengye, van tej s bár még csak ez évben folyik e nemes munka, máris kevesebb a kis sirhalom a temetőn.

Turkeve harangjai megvannak, mert acélból valók. E harangok elhatnak a szivekig s a templomlátogatás — mint Amerikában munkálkodott lelkésztársam félig tréfásan kifejezte: megdöböntő! Vagyis: szeretik a hivek az Isten házában való lakozásukat. Tisztesség adassék ezért is a nemes turkevei népnek. Boldog nép ök ezért is! De meg azért is, mert közülök való, az ő dicsekedésük: magyar hazánk volt belügymisztere Dr. Tóth János kegyelmes ur, ki ugy szereti a turkevei határt, mint egyszer valahol mondám róla, hogy pálmaligetnél, narancsfaterdőknél többre nézi a turkevei utszél vihartörte kis görbe akácát; — s a turkevei emberek legkedvesebbjei neki a világon. Másik dicsekedésük a jó turkeveieknek: vármegyénk mostani főispánja Dr. Kuszka István méltóságos ur, ez a nemes lelki ember, kinek ajtaján pártfogásért, tanácsért senki se kopogtat hiába. Meg is lát-

szik Turkevén, hogy vannak pártfogói. Iskolák nagy számmal. 7-e, vagy 9 létesült csak a mult ősön. Ott aztán nem találsz analfabétát, hanem találsz világos látásu, értelmes derék embereket, akikkel öröm szóba állani. A gyülekezet egyik lelkésze az egyházmegye Simeonja Harsányi Sándor ur 86 esztendős agg, a másik lelkész ifju erő, 7 évig lakta nagy Amerikát, sokat tanult ott, de honvágyában sokat is busongott s onnan „a babyloni vizek mellől” jött haza csókolni a szent Jeruzsálem porát, a magyar haza földjét. Költői lelki ember, több kötet költeménye ezer s ezer példányokban kereng, dalait maholnap énekeljük is: ki ne ismerné poéta Baja Mihály uramat?

Mezőtur. Egyházmegyénk legnagyobb, legnépesebb gyülekezete. Egy híres ember egykor: Berettyóparti Áthénének nevezte, én egy prédikációmban: egyházmegyénk Debrecen-jének mondtam. A Szegedi Kiss István magyar reformátor ekklezsiája ez. Nagy dicső mult és gyönyörű jövő. Gergely Antal, néhai való hatalmas prédikátor szava a Mezőtur templomában zengett egykor s ott hált is el az a fölséges hang, az az ékes szó — örökös veszteségünkre: Turnak s nekiünk mindnyájunknak is. Ott áll a sir a turi temetőn.

Az egyház hatalmas tanintézményeivel, mint erős vár, megannyi remek csipkézetű bástya-fokokkal, rendithetlenül áll. Egész tiszántuli kerületünkben ez az egyház tetszik nekem ős magyarságával, erős kálvinistaságával legjobban. S mint ha nem volna elég eddig létesített sok iskolája, most még egy ujat létesít: református tanítóképzőt. Le a kalapot a jövőbelátó Mezőtur előtt. Gimnáziumi internátusa 1000 meg 1000 otthont nélkülöző diáknak nyújt csendes, biztos otthont s kirepítő fészke a kálvinista latájnerségnek, hány nagy embert adott már ez a nemzet gerincét alkotó középosztálynak: ki tudná szerbe-számba venni?! — A presbyteriumban szólván, lehetőleg minden az egyházat érdeklő kérdést taglaltam, kivéve azt az egyet, hogy ez az ereje teljében viruló egyház külön egyházmegyévé kíván alakulni. Segitse az Isten! — A tanári és tanítói értekezletben azt az örömet adta az Ur nékem, hogy legelső tanárom, ottani nyugalmazott professzor: Faragó Bálint urnak, aki mint 10 éves gyermeket tanítgatott a deák nyelvre — fejezhettem ki hálámat, hódolatomat s nagy sereg tanár és tanító előtt mondhattam el, amit óhaj-

tottam, olyanok előtt, akiket én a legnagyobb becsüléssel veszek körül (hiszen tanár, tanító szeretnék én most is inkább lenni, mint az, ami vagyok!). Egész mezőturi tartózkodásom azt a meggyőződést keltette fel bennem, hogy a kálvinizmus óriási erő s hogy a Szegedi Kiss István atya hitének fényes jövendője van!

Kunhegyes. Nem mikor oda megyek, de mikor csak leirom is e gyülekezet nevét, vagy csak rá gondolok is, két ott töltött boldog esztendőm drága emléke száll a lelkemre. Odamentem hivatalos tisztem teljesítésére most. Voltam a gyönyörű templomban, amelynek magasságos boltívei a magasságos egekről még predikáció nélkül is beszélnek. De jól esett ott imádkoznom, hol nem bántott engem soha senki, — hálát adnom, hogy az Isten tán' épen ott lakozó ember testvéreim szeretetéből emelt fel mostan is. Jól esett szerte járnom, minden arc — én úgy érzem — köszöntéssel fénylik felém s én is köszöntök ott mindenkit a lelkemmel. Halkan, magamban azért könnyörögtem az Istenhez, vajha egyházmegyém minden gyülekezete így szeretne és minden emberek úgy, mint Kunhegyes feledhetetlen jó népe! A kis egyszerű öreg paplakot, hol enyéimmel laktam egykor, orgonás-tulipános udvarával hiába keresném, nem találnám: nincs! Hatalmas új iskolaépület, két szárnyra széthajolva áll a hajlékok helyén, hol az enyém is állott egykor. A lelkészlakok, a kántorlak is újak, mindenek megújultak . . . Az óriás régi harang is, amelynek kongásában olyan sokszor gyönyörűséggel mélyedt el s majd meg felszállott a lelkem, — pántlikadiszben, virágkoszorusan elment a harci fergetegbe ágyunak, tán ott zug a Piáve partján. Drága nagy harang, lödd halomra olasz brigantik táborát, hogy ne ártsanak magyar honvédeknek, ott vannak a fiaink! vigyázz rájuk ágyunak asszentált kemény érceddel, drága öreg harang!

Kunhegyesről többet én nem is írok: ott nekem minden jó, minden szép, minden örvendétes. Mindent leírni ki bírna s az irást ki győzné papírral. Sztrájkol a nyomdásznép is: sokallja a betűt, keveselli a díját. Bizony sztrájk se lenne soha, ha olyan szeretet volna e föld színén mindenütt, mint Kunhegyesen volt 1902-től 1904-ig, meg tán még most is. És épen e miatt Kunhegyes még akkor is szép, kifogástalan kell hogy legyen minden esperes, vagy bármilyen felülvizsgálók és nem tudom én, ki mindenek előtt, mert tem-

plomnak, iskolának, paplaknak, harangnak, lelkésznek, hiveknek, szavaknak, tetteknek egyetlen célja van az életben és ha ez a cél el van érve, rendben van minden. Ez a cél pedig a szeretet.

Tiszaroff. Egy könyvet olvastam az időgépről, amely — mint azt a tudományba bele-mélyedt tudós kiformálta — visszavitte az embert az elmúlt időkbe. Én is úgy megyek most multamba visszafelé: innen mostani lakóhelyemről kiindulva meglátogattam (leirtam az imént!) Kunhegyest s ezt követőleg néhány nap múltán: Tiszaroffot. A gyönyörűséges nemes világ paradicsoma egykor. Azt mondják, sehol a világon szebb élet nem volt hajdanán, mint ott. Füst koronázta a kuriák kéményeit, „vendégies hívó-jelül“. S hejh egy-egy Katalin-nap, Etelka-nap, József-nap! Mikor még Erdélyből is elősorjáltak az öreg hintók s rokonszeretettel, baráti jószággal boldog uri nép osztotta érkezésre az atyafi csókot . . . s a puszták sok ólja a malacot, csirkét-pulykát, — a Tisza a kecségét, az éléskamra a sok elrakott gyümölcsöt, mazsolává aszalt szőlőt, a pince a máslást, a cigány a muzsikát, a sziv az élet napfényét, a jókedvet özönnel öntötte. Még most is van ebből valami ott Roffon. A kuriák még megvannak, a vadszőlő még kuszlik a régi kedves falakra, az emberek szive is a régi jó, csak hogy nagyon kétségbeejtőn gazdagszik a temető . . . a Waldeck sírbolt tele, a Borbély temetőben sok már a sírkő, a Bérczay-aknak is sok a halottjuk, a Magyar-Kossák közül is több költözött már el új lakóhelyről Roff felé . . . koporsóban, a Puky-házban idegen lakik rég, Domonkos Mihály uramnak már az unokája is elporladt . . . Régi Roff! régi nemesség paradicsomkertje. Öreg templomod Rákóci fejedelem éléstára vala! Most meg szent igével táplálja a lelkeket abban a tiszteletes Kegyes uram valamelyik késő utódia. Hogy én is töltöttem ott 10 kedves esztendőt, hogy gyermekeim szülőháza az a kis deszka zsindelyes paplak: minek leírnom?! Még, úgy tudom, most is ott ülnek a nemes urak, asszonyok a templom első padjaiban s felállnak az egész gyülekezettel együtt, mikor tiszteletes uram osztja önmagának az Urvacsora szent jegyeit. Ott még mindenki benn marad a templomban a rendes istentisztelet végeztével urvacsoráját venni; s a kenyeret és bort se kell még soha pénzen vásárolni. Van alapítvány is szépen az Isten dicsőségére, min-

den nagyobb halott emlékét őrzi egy emlékalapítvány. Kell az árvának, kell a szegénynek, meg a tán mindeniknél szegényebb eklézsiának. Ott csak egy kérő szót kell szólni a lekipasztornak s jön a segítség, nyílnak a szivek, mint hajnalharangszókor a virág. Még él a jóltevő uriasszony ott, aki egykor 2 hektoliter tejeskávét cukrosan, felesen s vagy 500 kalácsot küldött a gyermekek majálisára, meg aki nekünk is küldött 130-szor 10—10 kilogramm hust a kisujszállási hadikonyhákra. Mostanában kapta az emberektől a kiüntetést ezért, valamely szép érdem jótékonyága jutalmául, de hiszen az ilyen tettekért csak Isten fizethet igazán, nem az emberek. Áldja meg az Isten. Őt is, Tiszaroff kis falu minden lakóját is — még azokat is, kik a temetője földjében laknak már, akár ott a Tisza partján, vagy valahol messze porladoznak, vagy épen a nagy tenger mélyén oszlottak szét drága lényének parányai — amott valahol Szingapur táján, világ tulsó részén.

Szép az a kis falu, áldja meg az Isten!

Tiszabura. Ott áll a kis templom, melynek orgonája, szentasztala, szép berendezése a Báruczay nevet hirdeti. A templom mellett a paplak, benne gyász. Május elején hozták haza hajh! csak a csontjait vértanu hadnagynak, tiszteletes öreg lelkész drága gyermekének, édes jó anya boldog büszkeségének: Dr. Jákó Károlynak. Ez idén is felújítottuk nagy emlékét itt a mi kisujszállási templomunkban: 1000 koronás alapítvány hirdeti nevét, ő gyűjtögette, nekünk szánta, kedves iskolája iránti hálóját kívánta leróni. Évről-évre kimondjuk a nevét a tanesztendő zártakor és előttünk megjelenik daliás alakja, nyájas arca; felzeng, mint tárogatóé, gyönyörű hangjának zenéje . . . s akkor, mintha élne. Burai kis egyház! Rendben van ott minden. Lelkiismeretesség, pontosság, rend mindenben. Nini, még tanító uram is hazajött az esperesi vizitációra messze Szibériából, a szolgaságnak házából.

Vigasztaló Lélek, szállj le arra a bus lelkész-családra. Mikor csendes vasárnap délután, mint a Szentirást, olvassa az édesanya elhunyt hős gyermekének katonanaplóját, költeményét a Dnyeszter leányáról, — meg a többi fiának levelét — a fogoly tisztnek is, meg az Ukrajnában beteg katonákat gyógyítgatónak, fiáét is, leányaiét is — szállj le. Lélek halkán az ő szívére is, az olvasást lelke minden figyelmetességével

hallgató édesanya szívére is — s egyenlítsd ki szépen örömet a búval.

Kedves kis falucska! Beh jó volt ott lennem falaid között, ha néhány órát is. Szépen csattogjanak füzesedben a fülemilék. Mig újra látnálak, addig is áldjon meg az Isten, áldja meg az Isten a te falaid között az elsőt s utolsót!

—

Folytatni fogom leírásomat a következő számok valamelyikében. Mint most is tettem, amennyire tőlem telt, rosszról, kifogásról, hiányról, panaszról nem irtam s nem irok; hisz' tán ninesenek is. Hogy könnyekről, gyászról irtam egy pár ígét, ne legyen ez ígéretem ellen való, hiszen édes a könny olykor-olykor és a fájdalom, a gyász megszentel.

Gyermek-ima, gyermekversek.

Mikor esperesi körutamon jártam, s tisztetem szerint vizsgáltam az iskolákat is, nekem, ki mindig tanító szerettem volna lenni teljes életemben, sok kedves örömben volt részem az iskolákban. Egyik helyen egy, másik helyen más öröm. — Elszámlálni se tudnám, hiszen — Istennek hála! temérdek iskola van az egyházmegyénkben: másfélszáznál több.

Mivelhogy legutoljára a kenderesi iskolákban fordultam meg, tán azért van élénken emlékezetemben az is, hogy ott a II—III. osztály fiu növendékei egész kiállítást tártak elém a saját maguk által készített gazdasági eszközökből, butorokból. Volt ott kis eke, minden szegje kifaragva, borona, kasza, lapát, asztal, szék, ágy, seprő — még tán repülőgép is. De szép lenne mindenütt így!

Ám nem erről akarok írni. A kis paca fiuk szavalása hatott meg nagyon. A csengő gyermekhang könyvet hívott szemembe.

Miket szavaltak, leírtam, közlöm is, amint következik:

Gyermekek imája a katonáért.

Gyermeki szíveknek Atyja, pártfogója!
Gyermek imádságok hű meghallgatója!
Könyörgünk Tehozzád hős katonáinkért,
Vitéz magyarokért, édesapáinkért,
Látod, az ő éltük nekünk milyen drága,
Oh, ne jutass minket kora árvaságra.
Szégyenítsd meg, Uram, a sok ellenséget,
Törölj el e földről minden irigységet.
Adj diadalt, békét, szívünk kívánságát
Teljesítsd be köztünk az Isten országát. Amen.

Az én kedves, édesapám.

Az én kedves édesapám,
 Oda van a csatában,
 Elment még a legelsőkkel,
 A dob hívó szavára.
 Tegnap is irt a táborból
 Rózsaszínű levelet,
 Azt írta, hogy ne busuljunk,
 Neki baja nem lehet.
 Hiába van az ellenek olyan sok katonája,
 Mert a magyar hadseregnek a világon nincs párja!

Haza jött az édesapám.

Haza jött az édesapám,
 Csiütörtökön este,
 Károly király három napra
 Haza eresztette.
 Tépett, gyűrött a ruhája,
 Fényes ám a kardja,
 S hogy megölelt,
 Az örömtől, ragyogott az arca,
 Könyvek gyűltek a szemébe,
 Ugy nézte a házat,
 Kömnyesszemű, fehér haju,
 Édes, jó anyámat.
 Csak amikor én rám nézett,
 Csattant fel a hangja:
 Nem halok meg, él a magyar!
 Rajta magyar! Rajta!

Anya- és csecsemővédelem.

Ma olvasom egy újságból, hogy mióta a világpusztulás tart, persze a gyermekszületések száma minden országban nagyot csökkent s e tekintetben is szegény Magyarország vesztett legtöbbit. Mig Németországban 4 percent a veszteség, nálunk 7 százalék. Szegény magyar nemzetem, mintha halálra ítélt volna a Végzet!

Egy másik újságból meg azt értettem meg, hogy Magyarországon évenként 141 ezer olyan gyermek hal el, ki az egy esztendő se érte meg.

Végre azt meg le se kell irnom, mindenki előtt nyilvánvaló, hogy mennyi beteg asszony van, kivált hazánkban. Betegségének oka legtöbbször a gyermekszülésnél való hiányos gondviselés, az időelőtti felkelés a betegágyból s túlerőltető munka! Most különösen, hogy árvák az anyák s ők hordozzák a férfiak helyett is a munka terhét, az élet gondjait, — az elbetegedési percent még nagyobb. — Sok anya olyan, mint a váz, és gyenge, mint az árnyék, a nőgyógyászati klinikák tele. S bizony sok elhal idő előtt, maradván utána kis anyátlan árvák, az élet leg-szerencsétlenebbjei.

Mindezen úgy-e, kedves Olvasóim! segíteni kellene, mert ez nem jól van így, mert ez egy nemzetet s épen a mi nemzetünket azon sír szélére vezeti, amelyről Vörösmarty énekli a „Szózat“-ban, hogy

„a sírt, hol nemzet sülyed el,
 Népek veszik körül . . .“

Anyák és kisdedek védelmére alakult egy nagyszerű országos egyesület: Stefánia-szövetség a neve, amely fiókegyleteit megalapítja a városokban s községekben, sőt már sok helyen meg is alapította, s működnek azok nagy áldásosan.

Egyletté állanak össze a nők, nőtársaiknak és azok piciny gyermekeinek védelmére. A szülő-anyát rögtön felkeresik, kis kelengyét visznek az újszülöttnek, tejet, pénzt, ha kell, orvosi segélyt, mindent a szükség szerint. Mikor meg már fennjárhat az anya, ő viszi kisgyermekét a megállapított időben az egyesület gondozó helyére, hol még azt is megteszik a kisdeddal, lemérik, hány kiló? Az anyák közt valósággal nemes verseny fejlődik ki így, melyiknek van szebb, egészségesebb, virulóbb gyermeke. Mint másutt is megírtam, a közeli Dévaványán csupán e folyó évben működik még a Stefánia-szövetség fiókja, s már most is csekélyebb a gyermekhalandóság, kevesebb a kiesi sírhalom a temetőn. Mi pedig itt helyben még most írjuk-írjuk szomorúan a halálozási anyakönyvbe az elhalt ifju anyák nevét, s a parányi kis halottak neve után a halál megdöbbentő okát: Bélhurut — bélhurut, mely a hiányos vagy okszerűtlen táplálkozás folyománya.

Akiben még nem tompult el az érzék aziránt, hogy nemzetünknek nem szabad eltűnnie a földszinéről, gondolkozzék az általam a fentiekben tárgyalt kérdés felől, aztán tegyen, áldozzon . . . mert, ha a Piáve partjain is pusztulunk-veszünk, meg az itthoni fronton is: akkor egy pár száz év multán nem lesz másunk, csak az emlékeztünk. Ne szerezzük meg pedig, ha csak lehet, ezt az örömet az ellenségeinknek.

Vörös-kereszt, Kék-kereszt.

Mindenik szó egy-egy szövetségnek, egyesületnek a nevét jelzi meg. Mindenik krisztusi munkát végez, azért vette fel címébe ezt a szót: kereszt. Az egyiknek áldásos működését most e világrázkódás napjaiban mindnyájan ismerjük. Drága hőseink, sebesült katonáink nyernek gyó-

gyulást, új erőt, épséget a Vöröskereszt-egylet nagyszerű működése folytán. A mi városunkban — Kisujszálláson — is van kórháza az egyletnek, míg Karcag már régebben feloszlatta, Kunhegyes meg most oszlatja fel. Nálunk most már 100 lesz a beteg, megsebesült vitéz. 100 betegnek ágya, áldja meg az Isten azokat, akik azokban az ágyakban betegen, meg sebesülten fekszenek, s akik ott fáradnak a betegek, sebesültek körül; akik gyógyítják őket, akik ágyat vetnek, akik főznek nekik, mosnak rájuk s az egész ügyet intézik sok-sok gonddal.

Ám, amit eddig irtam e már régóta időszériű dologról, a Vöröskeresztről, voltaképpen csak bevezetés akar lenni a Kék-keresztről való mondanivalóimhoz. Hát a Kék-kereszt, ez mi a csuda? Nagyszerű dolog ez is, persze ez is egylet, épen a napokban fogja háromnapos konferenciáját tartani Mezőtúron, — egylet ez, mondom, amelynek tagjai a szeszes italok élvezetétől visszatartóztatják magukat s erre igyekeznek másokat is rábírni. — Mert hogy minden szeszes italban alkohol van, ez pedig mérge, mutatja a részegség, mely nem egyéb, mint önmérgezés.

E témáról *röviden* írni, *keveset* írni nagyon nehéz, éppannyira nehéz, mint Török Pál püspök, egykori kisujszállási lelkész mondá egyszer, mikor hosszasan prédikált, egy hívének, ki őt kérdőre vonta ezért: Hja, barátom, nem értem rá *rövid* predikációt írni. T. i. hogy ez a nagyobbik és nehezebb dolog!

Tehát a szesz? Ifjító, élethosszító szernek találta fel a feltalálója. Ugy pillanatszerűleg valóban ifjít, vidámít, szinte boldogít is; de aztán jön a visszahatás, amely megmagyarázza, hogy kibeszélhetlen rombolást végez ez a mérge a testen úgy, mint a lelken. Csábit, mint az ördög, s pusztít, öl, mint az ördög. 100 meg 100 millió hódoló rabszolgája van, s ezekkel tölti ő a börtönöket, kórházakat, tébolyodottak házeit s öldökli szaporán nemcsak a létező nemzedéket, de csirájában előre a jövő nemzedéket is. Részeseges embernek magzatai sátnyák, betegek, nyomorultak, kora sír biztos prédái.

Ezért vette fel a harcot a világ ezen egyik legpusztítóbb ellenségével szemben, Krisztus keresztjének jelével cimerén, a Kék-kereszt egylet. — Olvasom valahol, hogy a különböző időkben micsoda intézkedésekkel próbálták gátolni a szesz-mérge fogyasztását. Egy amerikai

államban (Kenzeszbén) pl. még az Urvacsorázásnál való borkiosztást is tilalmazták, két évi börtönnel sújtván azt a lelkipásztort, aki bort merészel adni a szentvacsorában.

Még csak azt teszem ide megjegyzésül, hogy a pálinka, mint a bornál olcsóbb ital, leginkább a szegényebb néposztály köreiből pusztít. Érdekes lesz itt megemlítenem, hogy a mazuri tartományok szegény lakosságánál ez a példaszó kering a pálinkáról: Isszuk, mert szegények vagyunk, s mivelhogy isszuk, hát bizony még szegényebbek lesziünk. (Még pedig nemcsak anyagiakban, hanem lelkieken is, mazuri atyámfiai!)

Kedves dolog lenne, vágyom is erre, megjelenni a Kék-kereszt egylet mezőtúri konferenciáján. Ha hivatalos dolgom le nem köt, ott leszek; ha nem lehetnék ott, üdvözlöt igy az alkohol elleni küzdelem hőseinek, s Isten áldása legyen a nemzetmentő, világmentő nemes, szent munkán!

A küzdelem, a munka nehéz; mosollyal fogadjuk sokszor az intést, máskor meg az értetlenség és agyafurtság is megakasztja a dolgot. Egy régi tiszamenti bíró is hajlott a szép szóra, hogy hát igy, meg amugy, ő fogadja, hogy nem iszik alkoholt, s mikor egyszer pityókos állapotban kapta valaki s számonkérte a fogadástétele fölől, igy replikázott az öreg, hogy hát ő nem alkoholt ivott, hanem jóféle kisüstit.

Örömei látom az utóbbi időben, hogy dohányzásról, kávéivásról és sok minden egyéből mennyien lemondanak, próbálkozzunk meg e méregről való lemondással is: mennvit megspórolnánk, még pedig nemcsak pénzben, de egészségben, lelki épségben s életben, boldogságban is.

A legelső görög szó, melyet jó öreg tanáromtól, kit porában is áldjon meg az Isten, megtanultam egykor: „Hé enkrateia“, ezt jelenti: önmegtartóztatás, önlebirás. Drága erény, nehéz s ritka erény. A legnagyobb hős, aki önmagát legyőzi.

A folyó év őszére, ha a nyomdákval lehet okosan beszélni, „Hevesnagykunsági Kalendáriom“-ot ad ki a „Szeretet“, amely kalendáriomban az összes egyházközségek története, lelkészek, tanítók, gondnokok, presbyterek nevei stb. lesznek olvashatók.

A B. F. R. A.

Halottaink 1918 február 28-tól április 29-ig (Kisujszálláson).

Halálozás napja :	Temetés napja :	Név :	Kor :
1918 febr. 28.	március 1.	Baksa Zsuzsánna özv. Ari Andrásné	74 éves
" " 28.	" 2.	S. Nagy Bálint	74 "
" " 27.	" 1.	Süveges Sára Kőszegi Lajosné	35 "
" " 27.	" 1.	Tóth Eszter, Budai Istvánné	54 "
" " 28.	" 2.	Ari Róza, Dékány Imréné	25 "
" márc. 4.	" 6.	Nyitray Endre jegyző	25 "
" " 4.	" 6.	Cs. Nagy Máté	64 "
" " 5.	" 7.	Szatmáry Dezső — István fia	2 "
" " 5.	" 7.	Balla Mária, özv. Hollér Endréné	62 "
" " 4.	" 7.	Vitárizs Róza — Albert leánya	20 "
" " 12.	" 14.	Rózsa Sándor	45 "
" " 13.	" 14.	Szücs Erzsébet, Somogyi Mihályné	29 "
" " 13.	" 14.	K. Nagy Eszter, P. Szabó Károlyné	50 "
" " 13.	" 15.	D. Tóth Ilona, ifj. D. Kiss Jánosné	27 "
" " 7.	" 9.	Nánássi Juliánna, Nánássi Lajosné	58 "
" " 17.	" 19.	Márta Juliánna, P. Nagy Jánosné	81 "
" " 19.	" 20.	Magyar István	30 "
" " 21.	" 23.	Karsai Albert	46 "
" " 24.	" 25.	Szilágyi Erzsébet, özv. Kun Máténé	77 "
" " 25.	" 26.	Farkas Károly	60 "
" " 25.	" 27.	Váróczi Klára	65 "
" " 26.	" 28.	Tuka Sándor	69 "
" " 28.	" 30.	Balogh József	84 "
" " 28.	" 30.	Fábián Juliánna, Szücs Lászlóné	83 "
" " 29.	" 31.	Márta Eszter	24 "
" " 29.	" 31.	Vadas Krisztina, özv. Rázsó Balázsne	61 "
" április 1.	április 3.	Károlyi András	79 "
" " 4.	" 6.	Bulányi János — Károly fia	14 "
" " 3.	" 7.	Daku Lajos	19 "
" " 10.	" 12.	Vatai János	73 "
" " 11.	" 13.	Oros Rebeka, Hosszu Andrásné	56 "
" " 14.	" 16.	Posztós Juliánna, özv. Imre Andrásné	75 "
" " 13.	" 15.	Szõke Balázs	47 "
" " 16.	" 17.	Oláh Lajos	68 "
" " 16.	" 17.	Juhász Etel, özv. Mészáros Pálné	27 "
" " 18.	" 20.	Nyikos Károly — Kálmán fia	4 hónapos
" " 18.	" 20.	K. Tóth Áron	68 éves
" " 20.	" 21.	Gyõri Lajos	24 "
" " 21.	" 22.	Nagy Kaszab Borbála, özv. Pethe Antalné	77 "
" " 23.	" 24.	Ádám Sándor	90 "
" " 22.	" 24.	Prikkel Kálmán	61 "
" " 26.	" 28.	Borsos Márton	69 "
" " 27.	" 29.	Cs. Nagy Péter	68 "
" " 28.	" 30.	Szõke Zsuzsánna	82 "
" " 19.	április 29.	Gulyás László földmives	20 "
" " 29.	május 1.	Barabás Albert. — Albert és Szilágyi Mártha fia	1 napos

Kegyes adományok a »Szeretet« céljaira :

Kovács Kálmánné emlékére	2.—	Takács Áron özv. Jónás Mária (Kunhegyes)	2.—	Z. Nagy István (Kunh.) özv. id. Kovács Sándorné	2.—
Vadas Andrásné	2.—	N. N.	6.—	Kovács Károlyné özv. id. Ari Sándorné	2.—
Bucsei Kálmánné	20.—	özv. Bolemann Lajosné	5.—	özv. Márta Kálmánné	4.—
Barta Kálmán	1.—	Kovács László	10.—	Balázs János és neje	6.—
Molnár János özv. Jónás Györgyné	4.—	Rózsa Mózes	10.—	Biró Benedek	6.—
Farkas Albert férfisabó	3.—	Pál Imréné (Budapest)	10.—	Biró Lalika és Katóka	4.—

A kálvinista igazságok diadala a világon.

Török Imre,

a Hevesnagykunsági ref. egyházmegye esperese, a kebelbeli gyülekezetek híveinek és minden olvasóknak békességet kíván.

Szeretett Hittestvéreim! Ugy érzem, kötelességem az nekem, akit az Isten bőséges kegyelme és szent akarata egyik lelki vezérévé hívott el a Tiszántúli egyházkerület második legnagyobb egyházmegyéjének, majdnem másfél százezer embertestvéremnek, — kötelességem — mondom — hogy a reám is bizott atyafiakhoz, tilozzátok, kiket fentebb először megneveztem, szóljak e rettenetes időkben, amikor úgy megpróbáltatják minden szívet, mint még soha, mióta a világ teremtették.

Az idők rettentő voltát leírni nem kísérlem meg, nem is tudnám. Vörösen lángoló tűzbe, patakként omló vérbe kellene mártani a tollat, ecsetet, ha leírni, festeni akarnók e világitéletes idők borzalmait, a veszteségeket, a rettegéseket s a szív-összetörő gyászt, 3500 ágyunk szórja a halált a Piáve partjain, mikor e sorokat írom s ugyanannyi, ha nem több felel rá viszont, pergőtűzekkel dobol az ördög. Templomok omlanak össze és szívek szakadnak meg.

Ismerek özvegy anyát, akinek három gyermeke rogyott már le halottan a csatamező véres földjére; atyát-anyát, kiknek 8 fiuk katona. Kéne árva gyermek atyja bukott hanyatt halottan a minap Bukovinában; ismertem a hőst, s itt sirt előttem, házamban özvegye. Három millió özvegy fátyla, fekete ruhája a legfeketébb felleg, melynél feketébb az égen sem lehetett felhőszakadaskor és a felhőszakadásnak sincs több esője, mint a mennyi könny szakad sziveinkből. A halottakat, halott hőseinket már temetővel számlálják, így: egy temető, két temető, száz temető . . . Irgalmas Isten! Mig hagyod, hogy éltünk nyomorogjon, könnyörülj már a Te szolgáládon . . .

És irhatnék más egyéb próbáltatásokról is, az inségről, a drágaságról, fiaink, testvéreink keserves rabságáról . . . de mindezek, mondám, leirhatatlanok.

Fáklyát akarok én gyújtani a sötétségben inkább, hogysen még sötétebbé tenni az éjszakát, Világosságot, erőt, reményt, vigaszt akarok közölni mindnyájan tivéletek, én Atvámiai!

Ugy terveztem, hogy az egész egyházmegye területén — Tiszafüredtől le Csongrádig, Szolnoktól a püspökladányi határig levő minden református háznépéhez elküldöm izeneteimet, tehát körülbelül 40.000 példányban, de nincs most papír, a nyomdák népe is sztrájkol s így össze kell vonnunk igényeinket. Egy néhány ezer példányt szétrepíték, mint postagalambokat sziveitekhez, édes Feleim! és kérlek benneteket arra, hogy fogadjátok az én szózatomat kegyes szeretettel, olvassátok el, aztán adjátok tovább, ha már szívetekbe, lelketekbe rejtették, amiket szólok az én írásomban.

Nagy dolgot akarok tinéktek mondani.

Van egy büszke szó, görög eredetű, az a szó ez, hogy: katolikus. Görög szó, mondom, magyarul azt jelenti: az egészre, vagyis: az egész világra kiterjedő. Büszkén nevezi így magát egypár testvér-keresztyén gyülekezet. Büszkén és tévesen, mert egyetlen egy felekezet se mondhatja magáról, hogy ő e széles világ minden lelkeit magában foglalja. Nem mondhatja ezt még a keresztyén felekezetek mindenikét magában foglaló egyetemes keresztyén egyház sem, mert ennek is csak 500 millió híve van eddigelé s a föld kerekiségének többi lakói, körülbelül 1000 millió lélek, még mindig nem keresztyén. Egyszer majd, ez nekem szent hitem: a keresztyén egyetemes egyház minden felekezeteivel együtt az joggal fogja magát: egész világra kiterjedőnek, azaz: katolikusnak nevezni, mert Jézus mondá s minden ő mondási igazak és ámenek! hogy „lészen egy akol és egy pásztor“, a nyáj mi emberek s a Pásztor Ő!

Ellenkezésben látszom lenni önmagammal, de csak látszom, igyekszem nem lenni, midőn kimondom, hogy ma — ezekben a rettenetes időkben, melyekhez foghatót még nem látott ez a föld, — az egész világ, minden nemzetével, népével, — kálvinista. Nem templom szerint, nem a külsőség szerint, hanem a szívek szerint. És itt rögtön eszembe jut, amit 1909. július — gondolom 4-én Genf városában Dryandertől, Vilmos német császár udvari papjától saját füleimmel

Ez a cikk, mely mint egy kiáltvány tekintendő a szívekhez-lelkekhez, a Hevesnagykunsági egyházmegye közönségéhez első sorban, de minden ember-testvéremhez is, akiknek kezükbe jut. — a „Szeretet“ című Kisújszálláson szerkesztésemben és kiadásomban megjelenő egyházi képes ujság mellékletét képezi. Az ujság maga most 3700 példányban nyomódott, a mellékletet 5000-ben nyomattam, hogy szélesebb körben terjedhessen. Előfizetési díja ez ujságnak nincs. Adományokból él 13 esztendő óta. Aki olvasni óhajtja, ha nem küld is adományt, csak írjon, menesztem a lapot ingyen is.

Török Imre esperes, szerkesztő-kiadó.

hallottam: Kálvin és az ő igazsága nem a múlté és nem a jelené, hanem az örökkévalóságé. — Ezt mondta akkor Kálvin atyánkról, az ő városában, hol porrészei is hallhatták e szózatot, ezt mondta ő róla s az ő igazságáról egy lutheránus pap, a leghatamasabb császár udvari papja.

Hogy értem én mindezt, értse meg kiki. Hitünk diadalmát e világ fölött boldogan hirdetem. Ha most állnék ott, mint álltam egykor a genfi temetőn Kálvin vélt sírja fölött, hol egy néhány köbdeciméteres kockakő, amelyenből itt a pflasztert csinálják, jelzi Kálvin János nyugalma helyét, rajta két betű J. C. (Johannes Calvinus) — csodadolgót látnék most ott látásban. Látnám felkelni sírjából azt a fehér sápadt arcú embert Kálvint, és térdre rogni s hallanám imádkozni így:

Uram Jézus Krisztus! Mindig hittem, tudtam, hirdettem, hogy Te — mint megmondottad vala, meggyőzöd e világot. Meggyőzted! És alázatosan borul le előtted a Te sírból kikelt szolgád, térdesontjaím alázatosságban megcsuklanak, áldalak elporladt nyelvem, ajkam porával is Uram, hogy e világmeggyőzésben a Te hatalmad által, a Te kegyelmedből nekem is részt engedté!

És a megnyílt sír mintha bezárulna és eltűnik a látás . . . az egyenes föld van csak ott, rajta egy kicsiny kocka kő s a kövön két fekete betű: J. C. — Johannes Calvinus!

Hogy a kálvinizmus hogy hódította meg az egész világot, nem külsőleg: mondom hanem a sziveket-lelkeket, idevonatkozólag legegyszerűbben azt használhatnám fel bizonyosságul, hogy a demokrácia, a népuralom atyjának Kálvint tekinti a történelem; s íme ma a demokrácia tartja diadalmos átvonulását a világ minden nemzetein. De, mivel nekem a demokrácia — legalább mai állapotában még — nincs inyem szerint, olyan csak, mint az éretlen gyümölcs, erről most még nem írok himnuszt. Megelégszem annak megállapításával, hogy a mi reformált egyházunk a legtisztább demokrácia egyháza, amelyben még a nőknek is van réges-régen választójoga; s az egyház hívei, sokszor bár a maguk és néha az egyház kárára, de maguk intézik az egyház ügyét-baját, nem a lelkész, vagy valaki más. Ez állapot mint cél felé, t. i. az egyház népuralmi kifejtése felé igyekeznek most (jó későn!) a róm. kath. testvér egyház is. Segitse őket az Isten! Olyan ez az egyháznak, ezen hittestületnek, mint egyes embernek a szabadság.

Én azonban a hit terén kell hogy mozogjak az írásomban is, ezért hát másban igazolom a kálvinizmus diadalmát e világon.

És ez, mit bizonyosságul felhozok, a református egyház legemlegetettebb igazsága, az úgynevezett: prédesztináció, amely magyarul azt jelenti ósies fordítással: eleve-elvegés. Hogy Isten a maga végtelenül mindenható akarata s mindentudósága szerint előre, a világ fundamentumának felvettése előtt elvégezte mindenkiről, hogy ki jut idvességre, ki kárhozatra; ki jut az „életre“ és ki ama borzasztó végzetre, amelyet vagy: örök halálnak, vagy így neveznek: halál-

nak halála. S mivel a jövő az előzőknek folyománya, tehát így mondhatjuk: sorsunkat előre kimérte, elvégezte az Ur. Ez a prédesztináció hite.

S mit látunk ma, mit hallunk ma, mikor a világháboru még mindig facsarja a vért és a könnyet, mikor ezer holttesteket hömpölyget a Piáve s az Aziagó minden porszeme véres, de nemcsak most, hanem a világháboru kezdetétől fogva, — azt tapasztaljuk, hogy mindenkinek lelkében, szívében s ajkán ez a hit, ez a hitvallás van: Ahogy az Isten elvégezte! Ahogy az Isten akarja!

Utra indul a katona; kiinn a vasuti állomásnál hány százszor, tán ezerszer láttam ily jelenetet. Édes anyja sírva megy utána; ifju hitvese már sírni se tud; ölbéli kis gyermeke is ott van, még egyszer megcsókolja; öreg édes apja néma szomorúsággal követi őket; nőtestvére is ott van, vörösre kisírt szemeit törölgetve. Már-már mozdul a hosszú, feketekerekű vonat, már zakatol is, s a katona felszálltában csak ennyit mond, de, ha nem mondta volna is ki, oda van az írva komoly barna homlokára: Ne sírjatok, ne aggódjanak, ahogy az Isten elvégezte! — és utána mondja, mintegy az itthon maradók nevében, halk mély szóval az öreg édesatyja: „Igen, fiam ahogy az Isten elvégezte!“ — Ime a prédesztináció!

Katonáktól hallám. Ott vannak már a harmezőn. Nem a mezőn, nem, a mélységben, valahol, úgy hívják féltréfásan: Rókalyuk! hova a pergőtűz elől, sok méteres kutmélységbe megvonja magát egy-egy csoport katona, szegények. Fenn a napvilágon az ördög csattogtatja szárnyát, vagy patás lólábával dübörgeti a földet: a pergőtűz hömbölyve csattogó pokolviharja ez! Hallga, beszélgetnek a katonák, nyugodtan, egy hitben. Van köztük kálvinista a Kunságból, amott egy pópista jáász, amaz meg Ferencz József uramnak, az unitárius püspöknek a híve, a negyedik meg ruthén gyerek, görög a hite . . . beszélgetnek, hallga! „Hátha közénk hullana egy gránát, jaj száz darabbá szedne bennünket!“ A jáász fiu szólal meg épen: „Ahogy az Isten elvégezte“ — és utána mondja a görög hitű is: „Ahogy az Isten elvégezte!“ A kálvinista meggyőződéssel bölint rá — s a mint rágyújt egy szál gyufánál kis téglaszinü pipájára, valamely szokatlan diadalmos érzéstől csillog a két szeme.

Katonatisztektől hallám. Ütközet előtt kezet szorítanak. Benső barátok megcsókolják egymást. „Visszajövünk-e bajtárs? Látjuk-e egymást?“ A reverendás táborigyőr pap, reverendás itthon, most hadiszürke tisztisapka a fején, a két bucsuzkodó tisztthez hajlik s mindeniknek fölébe mondja: „Ahogy az Isten elvégezte!“

És ez így van az egész fronton. Ezt mondja az angol, a francia, az orosz, a porosz, — ezt a gyarmati néger, s az Ázsiából előhajtott színes nép (Kalöd pipl) — és az Amerikából átkényszerített mesztic, vagy jenki — akármilyen templomban, akármilyen oltár előtt imádják az ő istenét, s akárhogy nevezi azt: Godnak, Dieu-nak, — vagy Nagyszellemnek, vagy Seregek

Urának, — mind azt mondja: Ahogy az Isten elvégezte.

És így van ez a nagyobb fronton is: itthon. Az anyák, atyák, hitvesek, gyermekek, testvérek, ősz nagyatyák, nagyanyák, — menyasszonyok . . . mind-mind, csak ebben találnak nyugalmat, e hitben, mely a kálvinista prédesztináció hite: Ahogy az Isten elvégezte!

Ott van ez a hit minden szív legmélyén, nem Kálvin találta ezt ki, ő csak felhozta tengerből e gyöngyöt, — őskincse ez minden léleknek, ősz igazsága az Istenige-Szentírásnak.

A másik jele a kálvinizmus diadalmas előnyomulásnak a szívekben: az istenitisztelet, amilyen az mostan, a harcterek közelében, meg itthon is nagysokszor. Mi ott a templom? Menyyezete az égbolt, amelyet, mintha az eget akarná betörni, átvág a tüzzemű ördög, a srepnel, a gránát, imádkozók feje felett. Az oltár egy szikladarab, melyet a lavina sodort le, vagy a talján löveg szakított alá a hegyoromról . . . Csengő? tömjénfüst? — messziről hangzik, halálos csengettyűhang, ezer szurony összesendülése a kézitusán: s tömjénfüst a felbodorodó gomoly ágyuk esővéből Asiágó véráztatta sikián . . . Szentkép, szobor, vértanuk ereklyéje, óh ez a legtöbb. A megváltói készség dicsfénye teszi ott szentté a hősök arcát, egy szent szobor nekem a mozdulatlan álló, hiven vigyázó őrvitéz. S a vértanuk? — ezrethömpölyget a Piáve, a Montellón másik ezernék véres teste . . . S az ereklyék? Láttam egynehányat, egýnehány ezret! Hazaküldték: egy pakfon zsebóra, egy csontnyelű behajtós bicska, egy régi vedlett bugyeláris, benné 26 fillér, gyűrött rózsaszín tábori lapok, egyiket a kis fia írta szegény katonának nagy ákombák betűkkel, a másikat a hitvestársa — meg egy kis biblia, az édesanyja adta, szíve fölött hordta a vitéz, egyszer már bele is botlott egy kóbori golyóbis . . . ime az ereklyék . . . meg egy Károly-kereszt, amelyet itthon, mint fészületet az áitatos hívője, csókolgat itthon — halálíg — valaki . . .

S az istentisztelet? Hol van most a „Cirkumdedérunt . . .“ Predikál a Regimentszpáter, a Feldprediger, a Feldkurát azon a nyelven, amelynek szavait megérti a buzgón figyelő hadiszürke nép . . . Ostya nincs? Van kenyér. S ha tábori pap nincs, predikál Tisza István ezredes uram, vagy őrmester ur Flinta s úgy elreszket a lelkők s úgy kiesordul a könny mindenik szeméből, mintha püspök uram predikált volna.

Külsőségektől, feleslegességektől, ceremóniáktól szabadult az istentisztelet és a lélek. Bizony a kálvinizmus drága diadala ez!

Nézd meg itthon is, ahelyett, hogy fészület előtt borulna le, vagy „térbetyűne“ oltár lépcsőjén: ott a csendes szobában, legtöbbször meg a szabad ég alatt, hol a fentringó paesírta ad választ, drágaszép antifonát az imádkozásra, — ott imádkozik az édesanya édes jó fiáért.

A szívet adta vissza e világvihar önmagának, önmagát nyerte vissza a lélek, az elesavatlan ősz egyszerűség, a szívet-lelket egyes-

egyedül meggyógyítani képes keresetlenség. — egyszerű bensőséges hitem, kálvinista hit, a te drágalátos diadalmad ez!

Egy újabb gondolatot is adott egyházunk igazságainak diadaláról a lelkembe kebelbeli tanintézeteink leghatalmasabbikának, a mezőtúri főgymnásiumnak igazgatója, meggyőző erővel írott cikke által, amelyben ezt írja: „A mi vallásunk nem tömegvallás, hanem önálló egyéniségek öntudatos, egyéni meggyőződésen alapuló vallása.“ S hajh, a világháboru a legmélyebb gondolkodásra hajtott minden lelket, hajh de kiformálta a sok aggodás, a sok borzalom, a sok gyász az elméket. Ma mindenki saját oltárt épített a szívében. Láthatatlan oltárt a láthatatlan Istennek. Az öntudat kialakult, önálló egyéniséggé magasztosult még a 18 éves gyermekifju is, az egyéni meggyőződés gyémánt jegeccé kristályosodott a világtüzzben . . . egyházunk diadalára, hasznára és dicsőségére. Ez kellett nekünk, csak ne ennyi vér, ennyi könny lett volna az ára. Im így jön ki — Isten ereje által a borzalomból, rettegésekből, az iszonyatokból a jó! Világpusztulásból világgraszoló győzelme az igazi igazságnak.

A közös szenvedésben, mint tűzben az ércék, egybeforradnak a lelkek, az egyének. Ma nincs pap s nem pap, mindenki pap: ott a csatamezőn, ott a kinszenvedések közt, hol egymás bátorítására, vigasztalására, gyógyítására mindenki kész. — És itthon is összeköt egýé mindenkit a közös aggodalom, közös áldozat, nincs maklérikus és laikus, ma pap és papnő mindenki, aki sebet kötöz, könnyet töröl, kenyeret tör meg a maga kimért, dekára szedett falatjából a még szegényebbnék. Ebben vagyunk mi mindnvájan ma, mint tanítja a biblia s annak nyomán Helvétika konfessziónk: királyi papság, mindenki pap!

Mondhatnék még, írhatnék még példákat, történeteket. Elmondhatnám, leírhatnám, hogy a régi szenteknek: Szent-Józsefnek, meg a többi 14 ezernék is ugyan lejárt. A gránátcsapott hős — óh én Istenem! — mikor felveti még egyszer a szemét, bizony megnyilatkozott egeket lát ő s azokon belől csak az Embernek Fiát az Istennek jobbja felől . . . és senki mást. S az az édesanya itthon, kihez levél jött — rózsaszínű lap, de éjfekete mégis, hogy nincs többé fia, nem megy kerülő utra, hosszasan keresni az egyetlen Vigasztalót, felsikolt, összerogy, a szava csak ennyi: Atyám! Én édes Istenem!

Mondom: hitet tisztított, reformációt hozott, észrevétlenül a szívekbe e világborzalom, százmillió szívet átesapkodó vihar, a régi reformációt hozta vissza, az igazság vallásához hozzáforsztotta a szíveket.

S hát, amit attól a budapesti filozóftól hallottam, kivel sorsom összevezetett, más milyen templomban tiszteli pedig a Világ Urát, mint én, ő mondá: E világháboru valami csodálatosan más erkölcsöket hozott az igaz lelkekbe, szívekbe, mint amilyen erkölcsök eddig voltak. „Komor“ erkölcsöket, így fejezte ki a filozóf, — puritán erkölcsöket, mondom én.

A régi Debrecenben, kis gyermekkoromban

voltak ilyenek egykor, — s Genfben hajdanán, mikor Kálvin ur erős lelke dirigált, Komor erkölcsök: puritán, tiszta, igazságos, török-szakad, vagy-vagy nézetek; máglyára lépök szívében amilyenek voltak, világgal szembenéző, világtól nem féltő reformáltak, protestálók lelkében amilyenek voltak. Idők visszafordulása ez, sarkában hajlik a világ — idők visszatérése az első keresztyének korszakába, hitjavítás, szivtisztítás szép aranykorába.

Ős kálvinista erkölcsök diadalma ez!

Mindezeket pedig én nem azért irtam le, mintha más hiteknek és más hitűeknek ellensége vagy gyűlölője volnék; hiszen újságomnak címe nem ok nélkül: Szeretet. Nem: sőt! Legjobb barátaim az életben — véletlenség hozta-é így! — más hitűek voltak. Volt arra is eset, hogy más egyház hívei csak olyan nagy szeretettel szerettek, mint tulajdon híveim. Nem is azért irtam, hogy ezzel lelkeket halásszak egyházunk számára; hiszen a konvertitákat, még ha épen mihozzánk jönnek is, bizonyos sajnálattal nézem.

Hát miért irtam én meg ezt az — érzem — túlhosszúra nyult cikket?

Azért, hogy mindenki — (az egyházmegye 136,000 lélekből áll, 100,000 ebből bizonyosan olvasni tudó s öntudatos református keresztyén!) — megérthesse, hogy a mi reformált hitünkhöz, annak igazságaihoz, amelyeknek diadalmát íme a negyedik évszázad újból igazolja, amelyeknek fényessége, mint szuronyhegyén a tiszta napé, még e világborzalmas időkben is felragyog s oda fénylik ellenállhatatlanul a szívekig, — mondom: e hithez, s ennek igazságaihoz ragaszkodni érdemes. Mert ez ad nyugtot a szívnek a háborúság idején, ez ad bátorságot a küzdelemhez, ez szárítja a könnyeket. Ezért a hitért, ezért a világhódító hitért érdemes tenni, áldozni, e hithez tartozásunkat büszkén kell említeni, mint egykor apáink, e hitben élni nagyobb boldogság, s ebben meghalni boldogságok boldogsága: idvesség.

E hitért érdemes a lelkipásztornak lelke egész erejét beleadni az ige hirdetésébe. Érdemes ezért a betegeket, nyomorultakat, elhagyottakat, busongókat házukban felkeresnie; minden percét szent hivatásának, a világon legszebb és legszüükségesebb ezen hivatásnak szentelnie. Tanulni és tanítani halálig. Érdemes ezért a hitért a tanítónak, alsóbb vagy felsőbb fokú iskolában bár, a septimában és az egyetemen, úgy idomítani a rábizott lelket, a gyermek, az ifju lelkét, hogy abban a lélekben ez a hit legyen. Érdemes ezért a hitért a hivatalbélj embernek, kivált a hivatalfőnek, — legyen az vicispán, szolgabíró, járásbíró, polgármester, jegyző, bíró — vagy bárki ilyes, vasárnap, meg ünnep reggelén így szólni az alantasabb hivatalnokokhoz, hivatalnoktársaikhoz: 9 órakor istenítisztelet, menjünk együtt Isten házába. Érdemes ezért a hitért az egyház presbyteriumának összebe-

szélni, mint az minálunk Kisújszálláson vagyott, hogy a lelkész s főgondnok vezetése alatt testületileg együtt menjünk az Urnak tornáciba. Érdemes a tantestületek igazgatóinak összegyűjteniök kartársaikat: Jertek, menjünk együtt Isten tornáciba! Tanítványait is nem erőszakkal, hanem szép intésekkel rendeljék be oda, hol a gyermeket szerető Jézus várja őket. — Érdemes ezért a hitért az öreg embernek komoly, szeretetteljes szóval rászólni az ifjabbra, ki máshova indult volna: Fiam, vagy öcsém, jobb helyen nem töltheted azt az egy órát, mint Isten házában, gyere velem! Érdemes ezért a hitért az apának, anyának kézen fogni a gyermekét: Jöjj velem a mi Atyánk szent házába. Maholnap meg a gyermeknek atyját-anyját kézen fogni s az Ur pítvarába el-bévezetni. — És érdemes ezért a hitért gyűlésekben, értekezletekben összegyűlni, érdemes tanácskozni, tervet-tervre szöni s azokat megvalósítani; érdemes olvasni e hitről szóló könyveket, újságokat (minden házba járni kellene valamely egyházi kis újságnak, mert Isten országának, az egyháznak is megvannak a maga nagyszerű eseményei, fejleményei, rázkódásai, újdonságai, hírei!); — érdemes e hitért beszélni, írni, tenni . . . és áldozni anyagiakban is. Ismerek egy falut, hol minden haldokló megemlékezik több-kevesebb adománnyal az egyházzal. Egy helyen találtam vagy 50 selyemkendőt, szegény elhalt leányok hagyták terítőnek az ő idvességükért is szenvedett Jézus szent asztalára. És ismerek, sajnos! olyan helyeket is, hol tizezrekkel, meg százezrekkel rendelkező dúsak . . . nem, nem, nem írok erről, hiszen ez újság címe, amelynek melléklete ezen én írásom: „Szeretet”. — Érdemes ezért a hitért, a nőknek kivált, mert Per Günt-ből, egy modern drámai költeményből azt tanultam, hogy főképen azok az ügyek virágzanak, amelyek fölött nők állanak őrt, — férjeiket kérni, hogy jöjjenek együtt velük oda, hol az esküt is elmondták egykor; érdemes a nőknek, mint hű diakonissáknak (én a mű-diakonissa rendszert nem egészen kedvelem; de Krisztus diakonissájának szeretnék látni minden keresztyén nőt!) buzdítani, kérlelni, — szegények segítésében, betegek látogatásában, kicsinyek, árvák, szegény szülőanyák, citévedt nők gondozásában előljárni, fáradhatatlanoknak lenni . . . Érdemes, érdemes e hitért, elsőnek és utolsóknak, nagynak és kicsinynek, öregnek és ifjunak mindent-mindent elkövetni, mert nincs senki, a legkisebb, a legszegényebb, a leggyöngébb, — aki valamit ne tehetne . . . Érdemes, óh érdemes e hitért, élni, ha kell meg is halni. Hiszen mindezt a Krisztusért és a magunk idvességéért tesszük s van-e ennél fenségesebb cél? — Krisztus előttünk járt az uton, Ő mindent tett, mindent feláldozott, mindent odaadott értünk, hát mi Óérette?!

Az Ő kegyelme és az Ő Lelke legyen mindnyáján tivéletek!